

Przemoc wobec kobiet w rodzinie – Polska – refleksje socjolożki

Danuta Duch-Krzystoszek, Zespół Badań nad Kobietami i Rodziną, Instytut Filozofii i Socjologii PAN

W Polsce powojennej świadomość społeczna kwestii przemocy domowej była niska. Art. 184 obowiązującego w tym czasie kodeksu karnego mówił o ściganiu z urzędu przestępstwa znęcania się nad członkiem rodziny, ale liczba skazań z tego artykułu była niska: w 1956 roku w sprawach o znęcanie wydano 489 wyroków, w roku następnym 1.923, a w 1958 roku 3.399. W kolejnych latach liczba skazań wzrastała, ale do lat 80. nie przekroczyła 10.000 rocznie.

Przełomowe w kwestii świadomości problemu przemocy w rodzinie były lata 90. - powstałe wtedy liczne pozarządowe organizacje kobiece uczyniły z tego „prywatnego” dotąd problemu problem „publiczny” wskazując, że ignorowanie przemocy, którą doświadczają kobiety wynika z niskiego ich statusu w społeczeństwie.

W latach 90. podjęto też działania na rzecz ochrony kobiet-ofiar przemocy:

- 1994 rok - powstaje Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”
- 1997 – z udziałem środowisk kobiecych opracowany zostaje rządowy program „Przeciw przemocy – wyrównać szanse”
- 2005 rok – wchodzi w życie Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – jest to pierwszy akt prawny regulujący postępowanie z ofiarą i sprawcą przemocy i wprowadzający zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy dla organów administracji rządowej i samorządowej.

Rozmiar zjawiska przemocy wobec kobiet

a) Dane policji

Zarejestrowaną przez policję liczbę interwencji w sprawach przemocy należy uznać za wierzchołek góry lodowej aktów domowej przemocy:

- policja nie zawsze jest wzywana w sytuacji przemocy w rodzinie
- interwencja nie zawsze jest odnotowywana (mówią o tym kobiety w wywiadach)

Liczba sprawców i ofiar przemocy domowej wg „Niebieskiej Karty”

	Sprawcy przemocy domowej						
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Liczba sprawców przemocy domowej ogółem	56.847	70.457	69.138	76.991	83.330	91.920	97.142
w tym: Kobiety	3,2%	3,6%	3,4%	3,8%	3,4%	3,8%	4,3%
Mężczyźni	96,2%	95,5%	96,0%	95,8%	96,3%	95,9%	95,5%
Nieletni	0,6%	0,8%	0,6%	0,4%	0,3%	0,3%	0,2%
Ofiary przemocy domowej							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Liczba ofiar przemocy domowej ogółem	96.955	116.644	113.793	127.515	137.299	150.266	156.788
w tym: Kobiety	56,9%	58,0%	58,9%	58,3%	58,4%	58,8%	58,3%
Mężczyźni	4,4%	4,8%	4,9%	5,6%	5,5%	6,1%	6,6%
Dzieci do lat 13	24,7%	23,9%	23,1%	23,6%	23,7%	23,4%	23,7%

Nieletni od 13 do 18 roku życia	14,0%	13,3%	13,1%	12,5%	12,4%	11,7%	11,4%
---------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Źródło: dane Komendy Głównej Policji

b) Dane o sprawach sądowych

2003 rok - 85.512 interwencji policji przełożyło się na 23.388 przestępstw znęcania się nad rodziną stwierdzonych w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, te zaś na 13.952 spraw sądowych, w których skazano winnych prawomocnymi wyrokami (Rocznik Statystyczny 2004). Wśród skazanych 13.618 (97,6%) stanowili mężczyźni.

Ofiarami przemocy mężczyzn są w przeważającej części ich małżonki (81% ofiar), a dużo rzadziej matki (8%), byłe żony (5%), konkubiny (3%), teściowie (2%), najrzadziej dzieci (1%) (za: Nowakowska, Jabłońska 2000, s.166). Kobiety skazywane za popełnienie tego przestępstwa, skazywane są najczęściej za maltretowanie dzieci.

c) Wyniki badań socjologicznych

Prowadzone przez CBOS dość systematycznie od lat 90. badania, wskazują, że w Polsce przemoc jest rozpowszechniona w podobnym stopniu, jak ma to miejsce w innych krajach Europy Środkowej:

- 41% przyznaje, że zna w swoim środowisku co najmniej jedną kobietę, która podczas konfliktów małżeńskich bywa bita przez męża. Więcej niż jedna piąta (22%) zna wiele lub przynajmniej kilka takich kobiet.
- 9% pozostających w związkach kobiet przyznaje, że wiele razy zdarzyło się, że podczas kłótni małżeńskich zostały uderzone przez męża, kolejne 6% mówi, że takie wydarzenie miało miejsce raz/dwa razy.

Badania wśród małżeństw warszawskich - 7,1% kobiet w wyniku doświadczanej przemocy korzystało z pomocy szpitalnej lub ambulatoryjnej, z czego 2,1% więcej niż raz. Urazy to złamania palców ręki, wstrząs mózgu i ogólne obrażenia, urazy oka, obrzęki i sińce w okolicy szyi i na całym ciele. Żaden z mężczyzn, który przyznał się do doświadczania przemocy nie korzystał z tego powodu z pomocy lekarskiej (Pospiszyl 1995).

Kobiety doświadczające przemocy w rodzinie

- Do doznania przemocy ze strony męża przyznają się kobiety niezależnie od wieku, wykształcenia i miejsca zamieszkania (CBOS).
- Przemocy małżeńskiej nie można wiązać:
  - a) z niższymi grupami społecznymi: 35% mężczyzn stosujących przemoc miało wykształcenie podstawowe, a 20% – półwyższe i 10% – wyższe.
  - b) z alkoholem: tylko 20% badanych przyznało, że małżeńskim awanturom zawsze lub często towarzyszył alkohol, 22,5% powiedziało, że raczej rzadko (OBOP 2007)
- Badania zrealizowane metodami jakościowymi w Centrum Praw Kobiet.

Przemocy ze strony mężów/partnerów doświadczają kobiety:

- a) te z wyższym wykształceniem i te z podstawowym,
- b) aktywne i nieaktywne zawodowo, wykonujące niewykwalifikowane prace i specjalistki w swoich dziedzinach, pracujące dorywczo i mające własne firmy, zależne ekonomicznie od mężów i zarabiające od nich wielokrotnie więcej, a wspierające ich merytorycznie i finansowo w ich zawodowych aktywnościach.
- c) Mężowie biją swoje żony pod wpływem alkoholu i na trzeźwo.
- d) Zaczynają bić od początku małżeństwa lub potem, gdy kobiety są w ciąży czy tuż po porodzie, czasem i po kilkunastu latach pożycia.
- e) Kobiety o przemocy nie mówią nikomu, czasem wie o tym rodzina, która nie wtrąca się w „nieswoje sprawy” lub nawet obwinia ofiarę za zachowania mężczyzny

Przyczyny przemocy wobec kobiet

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie przemocy domowej wobec kobiet z dnia 14 lipca 2005 roku (2006/C 110/15).

Paragraf 2.1. Zakres, przyczyny i skutki przemocy mężczyzn wobec kobiet:

„2.1.2 Przemoc domowa wobec kobiet nie jest problemem indywidualnym jednej kobiety, lecz problemem społeczno-politycznym, związanym z gorszym położeniem kobiet w strukturach społecznych i z ich dyskryminacją w społeczeństwach wciąż zdominowanych przez mężczyzn. (...).

2.1.5. **Obecnie nie podlega dyskusji, iż rodzaj i skala przemocy mężczyzn wobec kobiet uzależnione są od patriarchalnych struktur władzy i określonej przez nie roli obu płci w danym społeczeństwie.** Przemoc mężczyzn wobec kobiet jest zjawiskiem wynikającym bezpośrednio ze struktur społecznych, czyli z nierównej sytuacji pomiędzy kobietami i mężczyznami. Brak równości kobiet i mężczyzn sprawia również, że ten rodzaj przemocy jest nie dość zbadany, zwalczany i karany sankcjami prawnymi. Do zmniejszania tej przemocy w znaczący sposób przyczyniają się społeczne procesy równouprawnienia i równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz przyznanie kobietom jednakowych praw i wolności. **Decydującymi czynnikami dla samodzielnego życia, w którym zagrożenie przemocą domową jest ograniczone, są: pozycja społeczna kobiety, jej wykształcenie i możliwości zawodowe, ekonomiczna/finansowa niezależność od partnera oraz zakres jej uczestnictwa w życiu społecznym.**”

Przemoc wobec kobiet w kategoriach władzy:

a) bicie kobiet to sposób manifestowania władzy (atrybut władzy – przynależna mężom forma dyscyplinowania żon) – np. bicie w miejscach publicznych

b) sposób pozyskiwania i sprawowania władzy (w sytuacji gdy mężczyźni mają poczucie, że władzy nie mają - kwestia bicia kobiet w ciąży)

Stereotypy płci w społeczeństwie polskim – wyniki badań

Społeczeństwo polskie bardzo tradycyjne na tle innych społeczeństw Europy. Przekonania o życiu rodzinnym, rolach żony i męża są bardzo stereotypowe. Kobiety są ciągle przypisywane sferze życia prywatnego.

Treść przekonań społecznych – przykładowe wyniki badań:

rodzina

- 67% Polek i 77% Polaków jest przekonanych, że „jest znacznie lepiej dla rodziny, gdy mężczyzna zarabia pieniądze, a kobieta troszczy się o dom” (*Szklany sufit* 2003)

- 39% zamężnych kobiet i 44% żonatych mężczyzn uważa, że „kiedy sytuacja na rynku pracy jest trudna, mężczyźni powinni mieć pierwszeństwo w uzyskaniu pracy przed kobietami” (ESS 2004)

- 85% polskiego społeczeństwa negatywnie ocenia decyzję młodej pary małżeńskiej o rezygnacji z posiadania dzieci (*Tożsamość kobiet polskich* 1999)

rola męża

- 81% mężatek i 88% żonatych mężczyzn uważa, że „mężczyzna bardziej niż kobieta jest odpowiedzialny za materialny byt rodziny” (*Nieodpłatna praca kobiet* 2004)

rola żony

- 27% kobiet i 33% mężczyzn jest zdania, że „ dla żony ważniejsze powinno być zapewnienie mężowi warunków sprzyjających jego sukcesom zawodowym, niż to aby mieć własne sukcesy zawodowe” (*Szklany sufit* 2003)

- 60% zamężnych kobiet i 63% żonatych mężczyzn jest zdania, że „kobieta powinna być gotowa ograniczyć swoją pracę zarobkową dla dobra swojej najbliższej rodziny” (ESS 2004)

- 65% zamężnych kobiet i 67% żonatych mężczyzn sądzi, że „takie obowiązki domowe, jak: gotowanie, prasowanie, sprzątanie to naturalny obowiązek kobiety” (*Nieodpłatna praca kobiet* 2004)

rola matki

- 75% badanych wyraziło przekonanie, że „kobieta powinna mieć dzieci, ażeby czuć się pełnowartościową kobietą” (Siemieńska 1996)

- 59% Polek i 63% Polaków sądzi, że „jest ze szkodą dla małego dziecka, gdy jego matka pracuje zawodowo” (ESS 2004)

- 85% Polaków uważa, że „lepiej by kobieta nie pracowała zawodowo, gdy ma dziecko poniżej 3 roku życia”
(*Nieodpłatna praca kobiet* 2004)

Polska rzeczywistość rodzinna

Dane dla osób w wieku 18-65 lat będących w związkach:

- **Aktywności zawodowe**
  - aktywnych zawodowo jest 54% kobiet i 69% mężczyzn
  - emeryturę/rentę pobiera 15% kobiet i 20% mężczyzn
  - bezrobotnych poszukujących pracy jest 7% kobiet i tyłuż samo mężczyzn
  - nie pracuje zawodowo bo zajmuje się domem 20% kobiet i niecały 1% mężczyzn (ESS 2004)
- **Wykonywanie prac w domu**
  - kobiety wykonują gros prac w gospodarstwie domowym
  - 21% mężczyzn mówi, że nie wykonuje żadnych prac domowych ani w dni powszednie, ani w weekendy
  - 30% mężczyzn przyznaje, że nie wykonuje żadnych prac domowych w dni powszednie (o niewykonywaniu przez mężów prac mówi 33% kobiet)
(ESS 2004)
- **Opieka nad dziećmi**
  - w ponad 90 % polskich rodzin odpowiedzialność za pilnowanie dziecka, czynności pielęgnacyjne, profilaktykę zdrowotną, pielęgnację w chorobie odpowiadają kobiety
  - mężczyźni częściej włączają się w organizowanie rozrywki dla dziecka i/lub jego odprowadzanie do szkoły, przedszkola, ale i tak w połowie rodzin jest to udziałem kobiet
(*Nieodpłatna praca kobiet* 2004)
- **Uzależnienie ekonomiczne kobiet**
  - 22% kobiet nie posiada żadnych własnych dochodów, tylko 13% mówi, że wnoszone przez nich dochody stanowią więcej niż połowę domowego budżetu (ESS 2004)
- **Brak poczucia niezależności i kobieca potrzeba męskiej opieki**

Stwierdzenie:	Stan cywilny	odpowiedzi kobiet (w %)			
		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie
Jako kobieta muszę się w życiu na kimś oprzeć	Mężatki	47,0	41,3	9,4	2,3
	Panny	35,5	46,8	15,3	2,4
	rozwidzione	14,7	38,2	35,3	11,8
Jako kobieta mam prawo oczekiwać pomocy i opieki mężczyzn	Mężatki	44,0	48,3	5,7	2,0
	Panny	32,8	55,2	8,8	3,2
	rozwidzione	20,6	58,8	17,6	2,9

Źródło: *Nieodpłatna praca kobiet*, 2004.

Przekonanie mężatek o potrzebie męskiego wsparcia i oczekiwaniu opieki mają charakter „uniwersalny” i pozostają niezależne od wykształcenia kobiet, liczby posiadanych dzieci, ról, w jakich widziały się, wchodząc w dorosłe życie, preferowanych modeli małżeństwa.

O konieczności oparcia nieco częściej mówią kobiety z małych i średnich miast.

Poczucie uzależnienia polskich kobiet - specjalista, wykształcenie wyższe, udana kariera zawodowa, dzieci dorosłe i samodzielne, ofiara przemocy, mówi:

„a przecież ja, która jak się okazuje naprawdę jestem w niezłej sytuacji i zawodowej i finansowej, ja się bałam o swoją przyszłość .... że ja umrę w nędzy i rozpacz. Po prostu takie funkcjonuje w nas zakodowane społecznie przekonanie, że my sobie nie damy rady. A to powinno się od małego uczyć, że damy radę, bo każdy człowiek ma w rękach władzę”

Społeczna akceptacja i tolerancja przemocy

- 79% Polaków uważa, że „nie ma takich sytuacji, które by usprawiedliwiałyby bicie i złe traktowanie”
Jednocześnie 85% jest zdania, że „kłótnie i rękoczynny zdarzają się w każdym domu”
16% zgadza się, że są takie sytuacje, które usprawiedliwiają przemoc w rodzinie
a 18% mówi, że „nie ma przemocy domowej bez przyczyny – osoba wobec której stosowana jest przemoc, musiała sobie na to zasłużyć” (CBOS 2002).

Czy i w jakim stopniu zgadza się Pan(i) z następującymi opiniami o przemocy w rodzinie?	Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam	Brak opinii
Bite kobiety są współodpowiedzialne za przemoc w rodzinie	35	33	16	3	3
	78		19		
Istnieją okoliczności, które usprawiedliwiają przemoc w rodzinie	28	51	12	2	7
	79		14		
Lepiej nie wtrącać się, bo można jeszcze bardziej zaszkodzić osobie pokrzywdzonej	19	37	28	8	8
	56		36		
Lepiej nie wtrącać się, bo można potem samemu mieć kłopoty	19	36	29	11	5
	55		40		
Lepiej nie wtrącać się, bo nie wiadomo po czyjej stronie jest racja	19	32	30	11	8
	51		41		
Pomaganie ofiarom przemocy w rodzinie jest obowiązkiem moralnym każdego człowieka	4	4	34	53	5
	8		87		

Źródło: OBOP, 1997.

Dlaczego kobietom trudno zwrócić się o pomoc i trudno ją uzyskać?

(wyniki badania Centrum Praw Kobiet)

1. Socjalizacja do ról kobiecych, rodzinnych

1.1. kobiety nie mają wiedzy na temat kształtowania równych relacji z mężem/partnerem „No i jak mamy ją mieć. W szkołach nas tego nie uczą, prawda. Matki nas wychowują na służące, mamy być dobrymi dziewczynkami, grzecznymi i po prostu ... później to się odbija”.

Kiedy pojawia się przemoc w rodzinie - „czujemy się rozżalone i skrzywdzone i zamiast nas to mobilizować do jakichś działań, żeby powiedzieć stop, to wręcz przeciwnie – tkwimy w tym rozżalone, rozgoryczone ... obwiniamy siebie za to. I to jest chyba najgorsze w tym wszystkim” (kobieta, wykształcenie wyższe, specjalistka)

1.2. kobiecość to wrażliwość na potrzeby innych, poświęcenie dla męża, dla rodziny „Zostałyśmy tak wychowane, że za naturalną uważamy ciągłą rezygnację z własnych ambicji, aspiracji, dążeń. Potrzeby innych – mąż, dzieci, rodzice, bracia – są zawsze ważniejsze”

poświęcenie dla męża

kobieta, wykształcenie wyższe, specjalistka – „ratowałam za wszelką cenę ojca, że jeżeli on potrzebuje pomocy to ja ją automatycznie” (rozumiała go, tłumaczyła - dzieci miały za złe, że robi to kosztem siebie i ich)

▪ poświęcenie dla rodziny

kobieta wykształcenie wyższe, własna firma – rozumiała frustracje męża, wspierała jego biznes, ograniczyła działalność własnej firmy

„Skupiając się na tym, aby sprostać oczekiwaniom mojego męża” przestała się nawet dobrze ubierać: „No, nie dbałam o siebie tak jak kiedyś, bo jak za bardzo dbałam, to też było źle”.

▪ **dbanie o dobre imię męża** – kobieta pracująca w firmie męża ukrywała ślady przemocy, aby nie zepsuć opinii mężowi i aby w środowisku „wrogo nie byli nastawieni” do niego;

▪ dbanie o karierę męża

kobieta, wykształcenie średnie, bez matury, nigdy nie pracowała, mąż ma firmę

„Stawiałam na niego, on jest bardzo ambitnym człowiekiem i to zawsze było tak, że to ja rezygnowałam z siebie jakby na jego poczet. (...) Za bardzo mu zaufałam zwyczajnie. Byłam głupia i naiwna – można tak powiedzieć. (...) Nie mam wykształcenia, mam wykształcenie licealne niepełne”

2. Budowanie poczucia winy i wstydu ofiar przemocy

2.1. „Moja wina”

zachowanie męża tłumaczone frustracją spowodowaną zawodowymi sukcesami kobiety - „Miałam wrażenie, że za wysoko wyskoczyłam” (kobieta, wykształcenie wyższe, własna firma)

Obwinianie siebie sięga czasem bardzo daleko:

„Mieszkaliśmy u teściowej, to jeszcze byłam oknem wyrzucona, ale to już może było też z mojej winy, bo może ja niepotrzebnie siałam z dzieckiem na tym oknie ...” (kobieta, wykształcenie zawodowe)

2.2. „Twoja wina”

▪ sprawca przemocy

„A jak szturcha to, że to moja wina, ponieważ ja prowokuję do tego (...) No i zawsze to była moja wina, nie jego, tylko moja, że byłam pobita, dlatego że zasłużyłam sobie na to. On nigdy nie czuł się winny i do tej pory nie czuje się winny. ... i wmawia, że to tylko i wyłącznie moja wina, że ja byłam bita i wyzywana” (kobieta, wykształcenie średnie, nie pracowała)

▪ teściowa

„Utwierdzała mnie w tym, że jestem mu winna opiekę, i że nie mogą przeciwko niemu występować, że jeśli jakieś konflikty między nami występują, to ja się przyczyniam swą osobą, swym zachowaniem, do tego, że właśnie tak się dzieje” (kobieta, wykształcenie wyższe, specjalistka)

▪ społeczeństwo

„Wstydziałam się komuś powiedzieć o tym, co się dzieje. Różnie społeczeństwo do tego podchodzi właśnie. Ktoś po prostu powie, że widocznie tak musi być i cierpisz, bo tak sobie masz (...) do sąsiadki iść .. dzwonić i mówić ... to był wstyd. Był i jest ... gdyby doszło do jakiegoś zabójstwa, to by się zgromadziła grupka, podebatowała i by się rozeszła. I powiedziała: głupia baba, powinna uciekać. Takie by było to” (kobieta, wykształcenie średnie, pracowała)

3. Dlaczego tak trudno o pomoc?

1. Przerzucanie odpowiedzialności za przemoc ze sprawcy na ofiarę („moja wina”, „twoja wina”)

2. Rodzina to sfera prywatna

▪ **Opinia publiczna** - 19% uważa, że gdy

„ktoś w naszym otoczeniu doznaje przemocy domowej, jest źle traktowany, bity, poniżany, maltretowany”

to nie ma potrzeby interwencji bo

„przemoc domowa to sprawa prywatna - nikt nie powinien się wtrącać” (CBOS 2002)

▪ **Kobiety**

„Nie chciałam ich tym martwić. Ja mówię, że jest to moje życie”

▪ **Inni**

„Cała rodzina widziała. Ale według ich zasad, były to wyłącznie nasze problemy”

„Gdyby rzucił się ... ze siekierą na mnie nie obroniliby mnie, bo to jest nasza prywatna sprawa”

▪ **Policja**

Kobiety niechętnie wzywają policję, policja niechętnie interweniuje - „To była pierwsza interwencja i oni po prostu potraktowali to: pokłócili się i się pogodzają”, jak to między małżonkami nieraz bywa.

Praca zawodowa a przemoc (wyniki badania Centrum Praw Kobiet)

Czym jest praca dla kobiet doświadczających przemocy?

- praca azylem – zapomnienie, ucieczka w pracę
- praca miejscem samorealizacji, budowania poczucia wartości, rekompensowania domowych porażek
- praca sposobem pozyskania względnej niezależności ekonomicznej

Praca zawodowa nie chroni kobiet przed doświadczaniem przemocy chociaż posiadanie źródeł finansowych łagodzi przemoc ekonomiczną (nie zawsze też) i przemoc psychiczną („*nie jestem darmozjadem*”)

Sukcesy zawodowe kobiety mogą powodować frustracje mężczyzny i pojawienie się/narastanie przemocy w związku. Kobiety celowo pomniejszają swoją rolę zawodową, aby współmałżonek czuł się lepiej i wspierają go w jego działaniach zawodowych.

Praca zawodowa kobiet a trwanie w związku: (dwa rodzaje zależności)

- praca zawodowa ułatwia wyjście ze związku z przemocą
- satysfakcjonująca praca zawodowa ułatwia (sprzyja) trwaniu w związku

Stosunek sprawców przemocy do pracy zawodowej kobiet:

- sprawca nie pozwala kobiecie na podjęcie pracy zawodowej (też: nakazuje pracę i przejmuje kontrolę nad finansami żony)
  - sprawca utrudnia kobiecie podjęcie i wykonywanie pracy zawodowej (ciągła krytyka jej osoby, jej osiągnięć, ingerencje u kierownika)
  - sprawca kontroluje kobietę w miejscu pracy (praca razem, wpadanie do miejsca pracy)
  - sprawca kontroluje pozyskiwane przez kobietę środki finansowe (zabierane pieniądze, wspólne konta).
- Pośrednią formą kontroli finansów kobiety jest przerzucenie na nią kosztów utrzymania domu i dzieci. Kobieta wydaje zarobione przez siebie pieniądze na życie, mąż natomiast w pełni dysponuje swoimi zasobami.

PODSUMOWANIE

- Konstrukty kulturowe płci i oparte na nich stereotypy płci przyczyną przemocy w rodzinie – rola kobiety i żony sprzyja byciu ofiarą, rola mężczyzny i męża – byciu sprawcą
- Patriarchalna kultura wypracowała narzędzia w postaci norm, wzorców, modeli, które **ustanawiają władzę mężczyzn w rodzinie** (przekonania o „naturalnym” podziale ról i powinnościach kobiet i mężczyzn), które **akceptują stosowanie przemocy przez mężczyzn** (usprawiedliwianie przemocy) i które **pozostawiają poza kontrolą społeczną to, co się w rodzinie dzieje** (rodzina jako sfera prywatna, budowanie wstydu ofiar przemocy).
- Liberalne feministki wychodząc z założenia, że to pieniądze i status żywiciela daje mężczyznom władzę w rodzinie zakładały, że praca zawodowa kobiet i posiadanie przez nie niezależnych od męża źródeł finansowych pozwoli im na osiągnięcie równych relacji małżeńskich w rodzinie. Nadzieje te okazały się płonne, o czym świadczą historie kobiet, które pracowały, czasem zarabiała więcej niż ich partnerzy/mężowie, nierzadko wręcz były jedynymi żywicielkami rodzin, pracującymi na dwóch etatach, a jednocześnie doświadczaly przemocy psychicznej i fizycznej ze strony swoich mężów/partnerów. Zatem nie czynniki ekonomiczne, ale społeczno-kulturowe okazują się ważniejsze w kształtowaniu relacji władzy w małżeństwie.
- Pieniądz w rękach mężczyzn jest źródłem ich władzy, podczas gdy kobietom władzy tej nie daje. Czasami dzieje się wręcz odwrotnie – gdy kobiety więcej zarabiają niż mężczyźni, gdy osiągają w pracy sukcesy, budzi to frustracje mężów/partnerów, którzy odreagowują na kobietach swoje napięcia, deprecjonują ich sukcesy, przejmują kontrolę nad finansami rodziny, dochodami kobiety, w końcu stosują przemoc, aby pokazać kto tu tak naprawdę jest ważniejszy i kto tu rządzi. Kobiety starają się unikać sytuacji, w której osiągają przewagę ekonomiczną nad mężem. Gdy więcej zarabiają podkreślają, że pieniądze nie są dla nich ważne, wspierają też swoich mężów w ich zawodowych karierach.
- Przemoc w rodzinie sankcjonuje obowiązująca kultura. Trudność w ujawnianiu i przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie pogłębiają kulturowe przerzucanie odpowiedzialności za przemoc na ofiarę i przekonania o rodzinie jako sferze prywatnej

Przekonania kulturowe mają znaczenie nie tylko dla zachowań kobiet i mężczyzn w rodzinie ale także działań instytucji stosujących i egzekwujących prawo.

- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie powinno być elementem polityki równości płci, a w niej **eliminacji stereotypów płci i życia rodzinnego z życia publicznego. Aktywizacja zawodowa kobiet, działania na rzecz ofiar przemocy w rodzinie nie są wystarczające dla eliminacji zjawiska przemocy wobec kobiet w rodzinie.**

Opracowanie: Danuta Duch - Krzystoszek

Projekt: „Globalizacja a prawa Kobiet: Polska – Azerbejdżan”

w ramach programu: East East: Partnership Beyond Borders

finansowanego przez Fundację im. Stefana Batorego

**FUNDACJA
BATOREGO**
IM. STEFANA